

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXIII

1936

ŠTEVILKA 10

DEVALVACIJA V DRŽAVAH ZLATEGA BLOKA

Pred vojno so bile redke države, ki so imele posla z valutnimi težkočami. Vojna pa je prinesla tako dalekosežne izpremembe v strukturi svetovnega gospodarstva, da niso mogle ostati brez vpliva tudi na vrednost denarja posameznih držav. Vojne potrebe so silile vojskujoče se države k inflaciji, ki je bila tem težja v onih državah, ki so rapolagale s premalo kapitala in zato niso mogle svojih potreb zadovoljiti s posojili ali pa celo z novimi občutnimi davki, kar so delale nekatere bogate države.

Po vojni smo le postopno prišli do stabilizacije valut. Marsikatera država je šla po poti inflacije ter je mogla šele po težkih izkušnjah vzpostaviti določeno razmerje vrednosti svojega denarja napram zlatu.

Splošen povratek k zlatu po vojni

Inflacijske države so uredile na novo razmerje svoje valute do zlata, pri tem pa seveda niso padle vse ovire svobodnega deviznega prometa. Druge države so zopet po padcu svojega denarja v prvih povojnih letih dvigale vrednost svojega denarja, tako n. pr. Anglija, ki je leta 1925. svoj denar spravila na isto višino kot pred vojno. Naša država je tudi šla po poti krepitve dinarja, toda od leta 1925. dalje pa je bil dinar stabilen. Seveda smo pa še vedno imeli vezano devizno gospodarstvo, ki nam je deloma ostalo iz prejšnjih inflacijskih časov. Pred izbruhom svetovne gospodarske krize je bila stabilizacijska doba valut v Evropi zaključena in skoro vse države so zopet vzpostavile trdno razmerje svoje valute v primeri z zlatom, kot je bilo to pred vojno. Tudi naša država je šla po tej poti ter je na novo uzakonila že obstoječe stanje s tem, da je določila novo razmerje dinarja do zlata. To novo razmerje se je dalo izraziti na dva načina: koliko je znašala vrednost dinarja, izražena v zlatu in koliko dinarjev je treba dati za določeno količino zlata. Tedaj je bila vrednost dinarja določena na 26.5 miligramov čistega zlata, dočim je bila vrednost 1 kg čistega zlata določena na 37.735'85 dinarjev. Temu primerno so bile določene tudi druge relacije dinarja napram zlatim valutam. Tako je bila vrednost dinarja z ozirom na njegovo vrednost v zlatu določena na 56.7785 din, vrednost 100 franc. frankov na 222'45 din, 100 švic. frankov na 1.095.556 dinarjev itd.

Toda naša stabilizacija dinarja, ki je prišla kot zadnja v Evropi, je prišla že prav za prav v dobi krize. Zakon o dinarju je izšel 9. maja 1931, 14. junija je bila izredna glavna skupščina delničarjev Narodne banke, ki je odobrila novo pogodbo med državo in Narodno banko in 28. junija se je novo stanje izrazilo tudi v izkazih Narodne banke. Toda naša stabilizacija dinarja, ki je prinesla popolnoma nemoteno funkcioniranje zlate valute, je trajala malo časa. Dogodki v raznih srednjeevropskih državah so povzročili, da smo dne 7. oktobra 1931 zopet vpeljali devizno kontrolo, ki se je v naslednjih letih poostrila in je junija 1932 dinarjev tečaj začel padati. To se je nadaljevalo do leta 1933., ko je bila uvedena uradna premija na tečaje ob stabilizaciji dinarja v znesku 28,5 %, faktični tečaji v prostem prometu pa so bili še celo višji, tako da so večkrat zahtevale razne gospodarske organizacije prilagoditev uradnih tečajev dejanskim prostim tečajem.

To se nam je zdelo potrebno povedati, čeprav ni novo, spada pa v okvir sedanjega valutnega položaja.

Razvrednotenje valut

Svetovna gospodarska kriza se je najprej začela v državah in deželah, ki so gojile omejeno vrsto predmetov, predvsem živil in industrijskih surovin. Te države so radi padca vrednosti in izvoza svojih predmetov prišle v težaven položaj, ki je kaj kmalu odseval v padcu valut dotičnih držav. Že leta 1929. so se zamajale valute nekaterih južnoameriških držav in začel se je padec valute v Argentini, Avstraliji, Boliviji, Braziliji, Novi Zelandiji, Paragvaju, Urugvaju in Venezueli.

Tako je prišlo leto 1931., ki je prineslo poostritev gospodarske krize zlasti v Evropi.

Maja 1931 se je začelo v Avstriji, kar je imelo kmalu posledice na Madjarskem, junija je prišla kriza v Nemčijo in imela posledice za ves svet.

Jeseni leta 1931. so se pa težkoče povečale do izrednih razmer. Najvažnejša trgovska sila na svetu Anglija je morala žrtvovati ogromne vsote svojega zlatega zaklada, da vzdrži stabilnost funta. Toda kljub ogromni finančni pomoči USA in Francije Angleška banka ni mogla več vzdržati tako velikega odtoka zlata in tako je jeseni leta 1931. prišlo do padca angleškega funta. Dne 21. septembra je bila proglašena prepoved izvoza zlata iz Anglije, kar je pomenilo konec nemotenemu funkcioniranju zlate valute v Angliji. To je imelo za posledico, da so se zamajale tudi valute drugih držav in sledile so septembra Angliji že Portugalska, Švedska, Norveška in Danska.

Oktobra je prišla v to vrsto držav Finska, decembra je sledila Japonska, potem Avstrija, Madjarska, aprila leta 1932. Grčija, junija 1932 je začel popuščati tudi dinar. Potem je nastopilo delno pomirjenje.

Toda kaj kmalu so se pojavile še večje težkoče kot preje v Severnoameriških Zedinjenih državah, vendar pa so pristojne oblasti v Ameriki marca meseca po nastopu novega predsednika Roosevelta že vzdrževale prejšnjo pariteto dolarja napram zlatu. Ker pa ni bilo mogoče notranjih gospodarskih ameriških vprašanj rešiti drugače, se je tudi severno-

ameriška Unija podala na pot znižanja vrednosti svoje valute. Aprila leta 1933. je bil ukinjen zlati standard v Severnoameriških Zedinjenih državah.

Junija 1933 je prišla na vrsto Estonska.

Leto 1934. se je začelo dobro, kajti Severnoameriške Zedinjene države so se odločile zaenkrat stabilizirati dolar v primeri z zlatom in so določile novo pariteto, ki pa je za 41 % nižja, kot je bila prejšnja.

Znižanje vrednosti valut je postalo kaj kmalu važno sredstvo v konkurenčnem boju na svetovnih trgih. Radi tega se je odločila tudi velika industrijska izvozna država kot je Češkoslovaška, da je februarja 1934 izvedla znižanje vrednosti svoje valute za nekaj nad 16 %.

Tudi Italija ni ostala neokrnjena in v marcu 1934 beležimo prvo popuščanje lire.

Vzgledu Češkoslovaške je sledila marca 1935 Belgija, ki je podobno kot Češkoslovaška tipična industrijska izvozna država, navezana za svoj izvoz na svetovne trge. Izvedla je devalvacijo svoje valute za 28 %.

Maja 1935 je devalvirala tudi Gdansk za 42%.

Ostanek zlatega bloka

Tako je število držav zlatega bloka, ki je bil ustanovljen na svetovni gospodarski konferenci leta 1933., vedno bolj kopnelo. Iz vrste teh držav je bila izločena Poljska aprila 1936, ko je uvedla devizno kontrolo in ko ni več funkcioniral popolnoma prosto njen zlati standard.

Poleti 1936 je obstojal ves zlati blok le še iz treh držav: Francije, Švice in Holandije, za katere se je zdelo, da bodo še nadalje ostale zveste prostemu prometu zlata in deviz. V tem so nas potrjevale tudi izjave vseh vodilnih državnikov teh držav, pa tudi njih kapitalne rezerve so bile tako velike, da je bilo pričakovati, da bodo še dolgo zdržale pritisk, ki je prihajal nad njihove valute.

Kljub temu, da sta bili Švica in Holandija manjši državi kot Francija, pa je bil vendar njih položaj boljši kot položaj Francije. Francija je bila nevarnostim veliko bolj izpostavljena kot ostali dve državi. Najslabša obramba se je mogla pričakovati od francoskega franka.

Težave francoskega franka

Tehnična pozicija Francoske banke je vedno bolj slabela, ker je banka vedno bolj prihajala pod vladni vpliv in je morala vladi pomagati z velikimi sredstvi pri izvrševanju njene gospodarske politike. Odtok zlata ni odnehal in niso pomagala vsa običajna sredstva, ki naj bi to preprečila. To je povzročil beg kapitala iz Francije, ki je začel z ogromnimi milijardami hiteti preko meje, da se izogne posledicam nove socialne politike v Franciji, ki je sovražna kapitalu. Neprestani štrajki in zasedanja tovarnen so povzročili še večji strah kapitalistom.

To je povzročilo stalen odtok zlata iz Francije in stalno menjavanje obrestne mere banke. V naslednjem podajamo nekaj podatkov o gibanju zlatega in deviznega zaklada Francoske banke (v milj. frankov):

		zlato	devize
27. decembra	1935	66.296	— 10
31. januarja	1936	65.273	— 9
28. februarja	„	65.788	— 6
27. marca	„	65.586	— 8
1. maja	„	60.768	— 5
29. maja	„	57.071	—139
26. junija	„	52.999	— 20
31. julija	„	54.942	— 16
28. avgusta	„	54.511	— 8
25. septembra	„	50.111	— 11

To pomeni, da se je v teku enega leta francoski zlati zaklad zmanjšal za nad 16 milijard frankov, česar tudi Francoska banka ne prenese lahko. Posebno v zadnjih tednih je bil odtok vznemirjenje vzbujajoč. Od srede avgusta banka sploh ni več beležila gibanja zlata. Samo v tednu od 18. do 25. avgusta je banka izgubila 2'581 milij. frankov zlata.

V naslednjem podajamo še značilne podatke o gibanju diskonta pri Francoski banki:

9. januarja	1936	znižanje	od 5	na 4%
7. februarja	„	„	od 4'5	na 4%
28. marca	„	zvišanje	od 4	na 5%
6. maja	„	„	od 5	na 6%
23. junija	„	znižanje	od 6	na 5%
25. junija	„	„	od 5	na 4%
9. julija	„	„	od 4	na 3%
24. septembra	„	zvišanje	od 3	na 5%
1. oktobra	„	znižanje	od 5	na 3%
7. oktobra	„	„	od 3	na 2'5%

Tako se je zgodilo, da je vkljub zvišanju diskonta od 3 na 5%, francoski zlati zaklad padel na 50 milijard frankov. Tedaj pa so se oglasili vojaški krogi in opozorili na to, da je meja 50 milijard komaj še dopustna za zlato podlago, ker je zlata podlaga tudi vojni zaklad, ki ga mora imeti Francija za vsak primer, naj se zgodi karkoli.

Med tem je postal notranjepolitični položaj vedno ostrejši in pritisk za devalvacijo vedno večji. Brez okrepitev notranjega trga pa ni mogoče misliti na izvedbo gospodarskega in socialnega programa vlade.

Tako je prišla francoska vlada v položaj, da je morala vkljub svojim prejšnjim stalnim izjavam, da ne bo devalvacije, kar ji je bilo zlasti potrebno za uspeh zadnjega notranjega posojila, ki ji je dalo 4 milijarde frankov, frank devalvirati.

V noči od 25. na 26. september letos se je francoska vlada sestala k odločilni seji ter je sklenila predložiti parlamentu in senatu nove valutarne zakone. Istočasno so bile zaprte vse borze itd. Dne 26. septembra zvečer je izšla enaka izjava vlad USA, Anglije in Francije, v kateri pravijo, da sta Anglija in USA ugodno sprejeli francoski sklep o devalvaciji. Vse tri države so se obvezale z vsemi sredstvi delati na to, da se ohrani novo ravnotežje med dolarjem, funtom in frankom.

Francoska devalvacija

Francoska vlada je takoj predložila pristojnim komisijam zbornice in senata zakonske načrte o devalvaciji. Nova vrednost franka je določena na 43 do 49 miligramov zlata čistoče 900/1000 (doslej 65,5 miligramov). Ustanovi se stabilizacijski fond, ki bo dotiran z dobičkom, ki ga bo imela Francoska banka pri valorizaciji zlatega zaklada na novo pariteto z zlatom. Fond znaša 10 milijard frankov.

Izvoz zlata je prepovedan, zamenljivost za zlato v domačem prometu je praktično ukinjena, ker je doslej lahko vsakdo zahteval od Francoske banke, da mu zamenja v zlato najmanj 215.000 frankov, odslej pa je banka primorana zamenjati v zlato samo vsote nad 5 milijard frankov.

Vsi lastniki zlata morajo to zlato prijaviti Francoski banki in bodo obdavčeni za dohodek, ki so ga dosegli z višjo ceno zlata po novi pariteti. Vse devizne operacije, ki so bile izvršene med 20. in 26. septembrom, se morajo tudi prijaviti.

Gotovo najvažnejša točka vladnega pooblastila pa se je tikala uvedbe plač po skali, ki se bo prilagodevala cenam. To določilo je vzbudilo odpor in v končni tekst zakona tudi ni prišlo.

Da se odklonijo slabe posledice devalvacije, je vlada dobila tudi obsežna pooblastila, da nastopi proti druginji in na ta način ohrani konkurenčno sposobnost francoskega gospodarstva.

Sledita Holandija in Švica

Švica in Holandija sta še v petek 25. septembra, švicarska vlada pa še v soboto dopoldne, zatrjevali, da nimata namena devalvirati svojih valut. Toda razmere so bile močnejše in 26. septembra zvečer je že sledila francoskemu sklepu Švica, 27. septembra pa Holandija.

Švica je sklenila znižati vrednost svojega franka v zlatu na 190 do 215 miligramov zlata za 1 švicarski frank. Istočasno pa je dobil zvezni svet izredna pooblastila glede ureditve cen. Z zakonom od 28. septembra je bilo odrejeno, da se ne smejo zvišati cene na debelo in drobno, cene v hotelih, elektrarnah in plinarnah, honorarji, najemnine in zakupnine itd.

Tudi Švica je porabila devalvacijski dobiček pri novi oceni zlata svoje Narodne banke za ustanovitev posebnega deviznega izravnalnega fonda v znesku 650 milij. frankov.

Tudi Holandija se je priključila francoskemu koraku in prepovedala izvoz zlata. Ni pa določila še nove relacije goldinarja do zlata in je le sklenila ustanoviti devizni izravnalni fond, katerega je dotirala z zneskom 500 milijonov goldinarjev.

Tako so izginile tudi zadnje države zlatega bloka in sedaj so zadovoljne države, ki so smatrale, da je najvažnejša ovira zopetnega razvoja svetovnega gospodarstva s tem odpadla.

Ob tej priliki je prav, če popravimo nekaj napačnih pojmov. Države zlatega bloka so svoje valute devalvirale (devalvacija je nemško Abwertung), ne pa razvrednotile (nemško Entwertung), kot so pisali nekateri listi. Če bi jih razvrednotile, potem ne bi imele več prave vrednosti, odn. bi morala njih vrednost še padati. Devalvacija pomeni samo novo določitev razmerja teh valut do zlata, torej tudi ne inflacije, ker pomeni inflacija prekomerno povečanje obtoka plačilnih sredstev in s tem zmanjšanje njih vrednosti.

Državam zlatega bloka se je priključila zopet Grčija, ki je sklenila prilagoditi drahmo angleškemu funtu in je določila ceno funta na 540 do 550 drahem.

Grčiji je sledila Turčija, ki se je doslej držala francoskega franka, pa je priključila svojo valuto angleškemu funtu z določitvijo cene za funt med 635 do 638 piastrov za funt. Nadalje se je na funt priključila tudi Letonska, ki je določila nakupno ceno za funt zopet na 25'22 kakor je obstojala pred letom 1931. Toda s tem vrsta devalvacij še ni bila izčrpana.

Italija in Češkoslovaška

Italija je prvotno gledala na francosko devalvacijo skeptično, posebno ker je lira že itak izgubila v primeru z letom 1931. velik del svoje vrednosti. Ministrski svet pa je v Italiji sklenil dne 5. oktobra prilagoditi tečaje lire zopet prejšnjim relacijam med dolarjem, funtom in liro. To pomeni, da se je lira znižala za odstotek padca funta in dolarja, torej za 41%. Nova relacija je bila določena na 19 lir za dolar in 90 lir za funt šterling. Istočasno je ministrski svet sklenil ostre ukrepe proti podražitvi v Italiji in je bilo razpisano veliko notranje posojilo, katerega morajo plačati hišni posestniki.

Dne 6. oktobra se je Češkoslovaška odločila za novo devalvacijo in je določila novo razmerje krone v zlatu na 31'21 do 33'21 miligramov čistega zlata. To pomeni ponovno znižanje krone za približno isti devalvacijski odstotek kot leta 1934. Istočasno bo z valorizacijo zlatega zaklada ustanovljen poseben stabilizacijski fond, ki bo skrbel za stalnost deviznih tečajev.

S tem je bila vrsta devalvacijskih držav zaključena in zaenkrat se druge države tem korakom niso pridružile, čeprav ni manjkalo glasov, da bodo devalvirale tudi Nemčija, Avstrija, Madjarska in celo naša država. Ti glasovi so se razširjali po neobveščenih ljudeh, ki ne poznajo ustroja vezanega deviznega gospodarstva, kot je n. pr. pri nas ali pa v Nemčiji. Seveda pa je danes v gospodarstvu sploh težko prerokovati, saj vidimo, kako se položaj hitro izpremeni in ne drži nobena izjava vodilnih državnikov več kot en sam dan.

Znižanje carin

V zvezi z devalvacijo so številne države napovedale, da bodo tudi odpravile najrazličnejše ovire, ki motijo razvoj svetovne trgovine. Toda ti ukrepi, v kolikor se nanašajo na nekatere države, zlasti glede znižanja carin, se morajo presojati z drugega vidika. Francija, Italija in Švica so znižale carine predvsem na nekatere vrste živil. To znižanje carin približno v istem znesku, kot se je izvršila devalvacija, ima samo namen preprečiti dvig cen dotičnih važnih življenjskih potrebščin, ki jih morajo te države uvažati.

Drugače pa je devalvacija napravila največ škode izvoznikom v te države. Kolikor so imeli v teh državah terjatve, so se jim zelo zmanjšale. Tudi v bodoče bodo morali vpoštevati, da se v teh državah nivo cen ne bo zvišal, pa bodo zato morali izvozniki prilagoditi svoje cene zmanjšani vrednosti valute, kar bo pa zopet šlo zelo težko. Zaradi tega je v svetovni trgovini meseca oktobra nastopil gotovo zastoj, ki pa bo kmalu premagan, kakor hitro se nove relacije uveljavijo v medsebojnem prometu.

In dinar?

Tudi pri nas je kmalu po devalvaciji frankov in goldinarja, zlasti pa po devalvaciji lire in češke krone nastalo vznemirjenje. Izjave predsednika vlade dr. Milana Stojadinovića in finančnega ministra po devalvaciji v Franciji so sicer vplivale pomirjevalno zlasti za to, ker s temi državami nimamo tako velikih trgovskih stikov, toda za nas je s pristo-pom Italije in Češkoslovaške nastal nov položaj. Toda iz nove izjave finančnega ministra smo videli, da bo ostala naša valutna politika neizpremenjena. Temu moramo tembolj verjeti, ker se naš položaj napram Italiji in Češkoslovaški ni bistveno izpremenil z devalvacijo. Kot naši izvozniki tako so bili tudi drugi izvozniki prizadeti radi padca lire in krone, toda v bodoče bodo konkurenčni pogoji za nas popolnoma enaki v primeri z našimi sosedi. Le če bi se naši sosedje in konkurenti kot n. pr. Madjarska in Češkoslovaška odločili, da znižajo vrednost svojih valut in tako dosežejo pred nami z zmanjšanjem vrednosti svoje valute plus pri izvozu, potem bi postal položaj za nas nevarnejši.

V dobi nervoznosti se je pri nas znatno povečal devizni promet in tečaj na črni borzi so narasli. Narastel pa je radi znatnega povpraševanja tudi tečaj angleškega funta od 234 na 250. Narodna banka je pri slednjem tečaju krila vse povpraševanje. Ko pa je povpraševanje ponehalo, je tudi tečaj popustil in je povpraševanje bilo z lahkoto krito po zasebnem blagu, ki se je zopet pojavilo na ponudbo.

Zaradi zvišanja tečaja funta in tečajev na črni borzi so se tudi pri nas pojavili glasovi, da bo treba zvišati oficielno premijo. Toda merodajni faktorji so se držali skušenj, ki so jih imeli v prešnjih časih. Tudi svoječasno pred leti so bili tečaji na črni borzi nad 45 % nekdanjih stabilizacijskih tečajev pri uradnem primu 28,5 %, toda tedaj so merodajni faktorji rekli, da pomeni prilagoditev uradnega prima tem tečajem nevarnost, da se bo ponovno zvišal tečaj deviz v prostem prometu in bo treba ponovno prilagoditi uradne tečaje zasebnim. To bi privedlo do težkih pretresljajev za naše gospodarstvo. Kasneje so se tečaji na črni borzi umirili in so padli na 35 % nad stabilizacijskimi tečaji in je bila tako razlika med uradnim primom in temi tečaji znatno manjša.

Zaradi tega so merodajni naši faktorji raje počakali na nadaljni razvoj deviznega trga, računajoč pri tem na znatne rezerve Narodne banke, ki jih izkazuje med devizami, ki ne spadajo v podlago, zlasti jma Narodna banka mnogo funtov šterlingov, ker je postal običaj, prodajati naše važne proizvode za funte. Prvo razburjenje je ponehalo in tečaji polagoma nazadujejo. Danes (22. oktobra) se tečaj funta zopet giblje na 242. Tako je odpadla potreba večje prilagoditve novemu tečaju. Izvesti pa uradno devalvacijo in ponovno reči, da je dinar zopet mnogo manj vreden, kot bi se dala njegova vrednost izračunati po stabilizacijskem tečaju s primom vred, pa ni kazalo, ker bi to pomenilo pri naših inflacijskih skušnjah, zopet se podati na pot vznemirjenja gospodarstva in bi to pomenilo nove zmede v našem gospodarstvu.

Tudi tečaji državnih papirjev in delnic, ki so šli nekaj dni rapidno navzgor, so se že umirili in popustili. Tudi cene blaga, ki so bile pod vplivom devalvacijskega strahu, so že dosegle svojo najvišjo točko in so sedaj stalne, kar velja n. pr. za naš najvažnejši izvozni predmet: pšenico.

Pomirjenje je nastopilo hitro in danes se položaj naše valute presoja dosti ugodneje kot še pred nedavnim. Pomisliti je treba, da se naša plačilna bilanca razvija ugodno, saj imamo letos rekordno letino pšenice, koruze in sliv, za katere bomo pri izvozu dobili velike vsote, ki bodo naredile našo plačilno bilanco visoko aktivno. V takih razmerah je razumljivo, da bodo tehnične rezerve za obrambo naše valute zadostovale. Pomisliti je treba zraven še to, da imamo danes popolnoma vezano devizno gospodarstvo in da bo težko kaj s špekulacijo. Če bomo hoteli valutne relacije našega dinarja držati na dosedanji višini, nam to ne bo težko, razen če tega sami ne bomo hoteli in se radi kakšnih drugih razlogov odločili za drugačno valutno politiko kot doslej. Tega pa v danih razmerah ni pričakovati in tako odpade vsak strah za bodoči razvoj naše valute.

V naslednjem podajamo kratek pregled najvažnejših izprememb v stanju emisijskih bank Francije, Švice, Holandije in Češkoslovaške po izvršeni devalvaciji.

Izkaz Francoske banke kaže od 25. septembra do 2. oktobra povečanje zlatega zaklada za 7 na 57 milijard frankov. Skupno bi se moral zlati zaklad radi višjih cen zlata zvišati za 17 milijard frankov, toda 10 milijard je bilo nakaznih stabilizacijskemu, odnosno izravnalnemu fondu. Od 7 milijard frankov še preostalega devalvacijskega dobička namerava država porabiti polovico za plačilo svojih dolgov pri banki, ostalo polovico pa za tekoče potrebe itd. Resnično prinaša isti izkaz po devalvaciji oktobra znižanje začasnih predujmov v državi za 3.599'24 milij. frankov.

V izkazu švicarske Narodne banke za 30. september se še ne pozna devalvacija. Pač pa je to izkazano v izkazu za 7. oktober. Zlati zaklad se je povečal v primeri s 30. septembrom za 522'4 milij. frankov na 2.075'9 milij. frankov. Dne 26. septembra v podlagi se nahajajoče zlato je bilo povišano v vrednosti za 35.033 %, torej za 538'6 milij. frankov. Razlika med prej navedenim številom, ki kaže povečanje v dobi od 30. septembra do 7. oktobra, je pripisovati dejstvu, da se je od 26. do 30. septembra zlati zaklad banke zmanjšal in da je povečanje radi valorizacije nekoliko manjše. V višini zneska 538'6 milij. frankov se nahaja med pasivi banke protipostavka, na katere račun Nar. banka kupuje in prodaja zlato.

V Holandiji je izkaz emisijske banke drugačen. V dobi od 28. septembra do 5. oktobra se je zlati zaklad banke zmanjšal od 670 na 569 milij. goldinarjev, ker je za toliko odkupil stabilizacijski fond zlata pri banki in dal za to državne bone.

Prvi izkaz češkoslovaške Narodne banke je objavljen po devalvaciji 15. oktobra, dočim je v prejšnjem izkazu za 7. oktober še vse po starem. V novem izkazu je zlati zaklad izkazan skoro neizpremenjeno z 2.592 milij. kron, narastel pa je devizni zaklad za 386 milij. kron. Poleg tega je narasla postavka »razna aktiva« za 106 milij. kron. Protipostavka za to se nahaja med raznimi pasivi banke, ki so se povečale za 498 milij. kron.

Naša Narodna banka ni imela od devalvacije dosti škode. Že prej je itak večino njene podlage tvorilo zlato, saj vidimo v njenem izkazu za 22. september, da je imela poleg 1.474'2 milij. din zlata v podlagi in 57'2 milij. din zlata v inozemstvu, v podlagi le še 0'4 milij. din valut in 18'55 milij. din deviz. V dobi od 22. do 30. septembra se je njen zlati

zaklad povečal za 21'3 milij. din, izginile pa so iz podlage tako devize kot valute. Naš zlati zaklad še naprej stalno narašča. Samo zlato v blagajnah s primom je znašalo dne 15. septembra 1.894'2 milij. din, dne 15. oktobra pa že 1.914'36 milij. din. Poleg tega pa imamo še znatne zaloge deviz izven podlage, kamor dotekajo predvsem angleški funti radi ugodnega razvoja našega izvoza. Teh smo imeli dne 15. septembra 1936 566'3, dne 15. oktobra pa že 577'54 milij. din.

Drago Potočnik.

ZA ROOSEVELTA IN PROTI NJEMU

Volitve v U. S. A. se bližajo. Ljuta je borba. Borita se dosednji predsednik Roosevelt in republikanec Landon. Drugi kandidati niso resni tekmeči. V pretiranosti volivnega boja slišiš na eni strani: Zopetna izvolitev Roosevelta pomeni finančni polom Zedinjenih držav —, na drugi pa: če Roosevelt ne bo izvoljen, bo izbruhnila revolucija. Oba glavna kandidata sta tipična ameriška politika, vse njiju življenje je prepleteno s politiko.

Roosevelt, rojen l. 1882., je iz stare in zelo ugledne rodovine; v Evropi bi rekli, iz »aristokratske«. V bogastvu je zrasel in je vedno v bogastvu živel. Od 27. leta dalje deluje na političnem polju. Znana je njegova ohromelost in kako energično jo prenaša. Leta 1928. in 1930. je bil izvoljen za guvernerja države New York, leta 1932. pa za predsednika U. S. A.

Landon, rojen l. 1887., je tipičen politik ameriškega srednjega zapada, iz preproste rodovine. Študiral je jus, bil je v banki in je pozneje zastopal koristi majhnih petrolejskih producentov. S politiko se peča od l. 1912. dalje. L. 1932. je postal guverner države Kansas in l. 1934. zopet.

Malo pogledjmo, kaj vse se je v zadnjih letih v U. S. A. napravilo, da moremo ceniti Rooseveltove zasluge. Znana oceanska pilotinja Arnelia Erhardt je dejala o njem: »Volila ga bom, ker ima socialno vest in ker ima pogum, da ubira nova pota.« In visoki, dalekovidni politiki pravijo: »Vedež sedanjih dni je spoznal, da nič ne vemo in da mora iti svet skozi stadij eksperimentiranja; vprašanje življenja in smrti je, da imamo v teh časih zmernega popularnega politika, ki mu množice zaupajo in ki jih on pusti v miru.«

*

Leta 1932. je ustanovila ameriška vlada Reconstruction Finance Corporation (Refico) v svrhu financiranja gospodarske obnove v U. S. A. V svojem novem mesečnem poročilu polaga zavod račun o delu, ki ga je napravil v štirih letih in pol svojega obstoja. Najprvo je imel glavnico 500 milijonov dolarjev in se je razvil v teku let v največji ameriški finančni zavod. Vsega skupaj je dovolil dosedaj 11.300 milijonov dolarjev kreditov in je izplačal do konca julija t. l. 9.100 milijonov dolarjev. Zavod je bil v preteklih letih zlasti vidno udeležen pri financiranju ameriških bank. V dnevih bančne krize, ki se je pričela ostriti kmalu po ustanovitvi zavoda in ki je dosegla višek približno

eno leto pozneje z začasno uvedbo splošnega bančnega moratorija, je refico številnim bankam, ki so bile zašle v stisko, priskočila z ogromnimi krediti na pomoč. Pozneje je sodelovala refico pri obnovi ameriškega bančnega gospodarstva ter tudi pri likvidaciji insolventnih bank, s čimer je zadovoljila tudi upnike teh bank. Vsega skupaj je bilo v omenjeni dobi dovoljenih 7467 bankam 2465 milijonov dol. kredita, izplačanih pa do konca letošnjega julija 1960 mil. dol. Dalje je prevzela refico do konca letošnjega julija za 1066,5 mil. dol. raznih bančnih delnic. Če nam te ogromne vsote predočijo vso ostrost minule bančne krize, vidimo na drugi strani tudi napredek v ozdravljenju ameriškega bančarstva, ki se javlja v zadnjih letih v povrnitvi dovoljenih kreditov in ki znaša do konca letošnjega julija 1712 mil. dol. ali dobrih 87% izplačanih kreditov. Bančnih delnic so kupile banke nazaj doslej za 309 milijonov dol. Dalje je podprl zavod tudi druge ameriške gospodarske panoge, tako železnice, zavarovalnice, industrijske in kmetijske obrate, stavbne zadruge itd. ter je financiral tudi velik del javnih zasilnih del.

Ker smo govorili že o bankah, si oglejmo še njih ustroj. Razdeljene so v takozvane nacionalne (narodne) in v državne banke. Prve so neposredno pod nadzorstvom osrednje vlade v Washingtonu, druge so pa koncesionirane in nadzorovane od posameznih držav Unije. Zato je med obema vrstama v marsičem precej razlike. Tako na primer morajo biti narodne banke priključene zveznemu rezervnemu sistemu, dočim državne banke niso v to primorane; pač pa se je okoli 1000 državnih bank prostovoljno priključilo zveznemu rezervnemu sistemu ter se s tem podredilo kontrolnim predpisom zadevnega urada v Washingtonu. Je pa to še zmeraj malo, če gledamo na skupno število državnih bank. Ogromna večina ameriških državnih bank zato ne priobčuje periodičnih bilančnih poročil, kot jih priobčujejo narodne banke — večinoma vsako četrletje. Da se pa dobi pregled, je zveza ameriških bank vzela stvar v roko in nam je podala v sledečem seznamu pregled o najvažnejših postavkah državnih bank; v svrhu primerjanja je priključila pregled narodnih bank.

	Državne banke		Narodne banke	
	Konec 1934	Konec 1935	Konec 1934	Konec 1935
Število bank	10.644	10.473	5.467	5.392
Aktiva v mil. dol.	32.680	35.725	25.639	28.225
Depoziti v mil. dol.	27.298	30.527	21.776	24.848
Debitorji v mil. dol.	13.060	12.430	7.489	7.505
Vred. listine v mil. dol.	12.582	14.170	10.456	11.477

Državne banke, kojih število je skoraj še enkrat tako veliko kot ono narodnih bank, so povprečno manjše kot narodne banke. Bilančna vsota znaša pri narodnih bankah povprečno 5,23 mil. dol., pri državnih pa le 3,41 mil. Dalje ugotavljajo, da je bilo poživljenje pri narodnih bankah v zadnjih letih znatno močnejše kot pri državnih bankah. Depoziti narodnih bank so narasli od 17.590 mil. dol. ob koncu leta 1933 na 24.848 mil. dol. koncem leta 1935., kar pomeni 41odstoten prirastek; depoziti državnih bank so narasli v istem času od 25.044 mil. dol. na 30.527 ali za 22%. Tudi v naložni politiki vidimo razlike. Tako narodne kot državne banke imajo naloženih ca 46% kreditornega denarja v vrednostnih listinah, in

sicer v prvi vrsti v ameriških državnih listinah. A debitorji imajo pri državnih bankah 41% kreditornega denarja, dočim imajo debitorji pri narodnih bankah le 30% depozitnega denarja.

*

Dr. W. Meseke piše:

Veliki volivni boj se je pričel. Tudi Roosevelt mora gledati na to, da si naklonjenost volivcev na novo pridobi, če hoče po morebitni zopetni izvolitvi nadaljevati svoje veliko reformno delo. Prepričan je, da mu kot naloga ni stavljen samo kratkoročno pogojena krizna politika, temveč prilagoditev vsega političnega in gospodarskega sistema USA zahtevam popolnoma spremenjenega svetovnega položaja; zato je odložil vse dalekosežne odločitve. Panika iz dobe najhujšega kriznega pritiska je sicer izginila, a še zmeraj visi kot mora nad USA usoda ca 10 milijonov brezposelnih in negotovost splošnega položaja. Rooseveltov uradni nastop v marcu 1933 je bil v znamenju velike kreditne krize, ki se je bila javila že pod predsedstvom Hoovera. Dočim se je pa Hoover omejil na tipične odredbe zopetnega poživljenja, je prešel Roosevelt zares k reformnim odredbam. Po zgledu Anglije so ubrale tudi USA pot načrtnega razširjenja kredita in razvrednotenja valute, iz česar je sama ob sebi sledila potreba ojačenega državnega nadzorstva kreditnega aparata. Roosevelt je poskusil vpeljati postopno ojačenje državnega bančnega nadzorstva, in ne vse naenkrat. Sploh je vsa njegova zakonodaja, ki še nikakor ni zaključena in ki se bo po volitvi nadaljevala, velika enota zase.

Najprej je vpeljal Roosevelt indirektno jamstvo za bančne vloge in zvezno-državno bančno nadzorstvo in je pričel v aprilu 1933 z razvrednotenjem dolarja. S tem je hotel doseči hitrejšo prilagoditev cen na predvojno stanje ter tako koristiti v prvi vrsti poljedelstvu. Farmerji so pač svoje obveznosti glede dolgov v času krize posebno brdiko občutili, k čemur so prišle še druge težkoče. Thomasov zakon iz leta 1933 je pooblastil predsednika USA ne samo, da je smel znižati zlato vsebino dolarja do 50%, temveč tudi, da je smel kovati srebrne novce, in sicer v tistem razmerju do zlata, ki ga on sam določi. Ta odredba je skupaj z odprto tržno politiko zveznih bank dovedla že v pomladi 1933 do višjih cen in v sledečem poletju do poživljenja vsega gospodarskega delovanja.

V juniju istega leta se je pričela z uvedbo sistema Nira ali Nra (National Reconstruction Act) nova faza: državno jamčena koalicijska pravica delavcev je pomenila revolucijo v ameriški zgodovini ter je imela za posledico ponovno ohromitev gospodarskega razmaha. Zato je vlada v jeseni onega leta izvedla nov preokret v konjunkturni politiki ter je z nakupom ameriškega in mednarodnega zlata z razvrednotenimi dolarji močno pospešila obtok bankovcev. V januarju 1934 so v svrhu preprečenja glavničnega bega itd. stabilizirali dolar na 60% zlate paritete. K temu se je pridružilo nakupovanje srebra, pri čemer ni šlo toliko za gospodarske vzroke, temveč za politični pritisk vplivnih srebrnih interesov. To Rooseveltovo srebrno politiko so mednarodni krogi najbolj napadali; saj so vsled nje svetovne zaloge srebra v izdatni meri menjale svoje gospodarje. »Srebrne« dežele Mehika, Indija in Kitajska so se branile s protiukrepi, in tako je v že tako moteno svetovno gospodarstvo prišel nov činitelj nemirov.

Te in druge odredbe vlade so prinesle farmerjem izdatno olajšavo. Po podatkih državnega tajnika Roperja so narasli gotovinski dohodki farmerjev, če vzamemo za povprečnost let 1924 do 1929 številko 100, od 44,5% v mesečni povprečnosti leta 1932. na 62,5% v letu 1935. in na 69% v pričetku tekočega leta. Kljub temu je pa breme dolgov še vedno zelo občutno. V letošnjem poletju je znašalo hipotekarno zadolženje farmerjev 8.500 mil. dol., kratkoročno zadolženje pa 3.500 milijonov; torej je pot do popolnega razdolženja še dolga in so potrebne za to zares temeljite reforme.

Agrarni zahod je bil že prej zašel v odvisnost od kapitalističnega vzhoda. Z neovirano zemljiščno špekulacijo se je ta proces še hitreje razvijal in se je kmetijstvo v rastoči izmeri kapitaliziralo. Male in srednje farme so zlasti v časih krize propadale in posestva so se vedno bolj koncentrirala. Nastajati so začeli obratene same kulture, visoko racionalizirani in le na trg orientirani, namesto družinskih farm, ki same sebe oskrbujejo. Glede na socialno strukturo je s tem v zvezi stalno naraščanje za kupništva. Zemlja se je smatrala v USA vedno bolj kot kapitalističen vir dohodkov.

Važen pogoj za razdelitev dela v poljedelstvu je bil sprejema zmožen trg in primeren prometni sistem, da se morejo pridelki produkcije — koruza, riž, tobak, bombaž, pšenica — dovesti do konsumnih in produkcijskih središč. Oba predpogoja sta izpolnjena v polni meri. Trg dobiva vedno več kupcev, ker prebivalstvo izredno hitro raste in znaša danes že okoli 130 milijonov. Važnost železnice v USA se ne da preeniti; razvoj v Ameriki je bil čisto drugačen kot v Evropi: tu v Evropi je sledila železnica zahtevam civilizacije, v Ameriki je pa šele omogočila tvorbo civilizacije v velikem obsegu. Tudi svetovni trg prihaja kot kupec ameriškega blaga vedno bolj do veljave. Ta razvoj je pognal farmerje v rastoči meri v kapitalistično prepletenost in v odvisnost od kolebanja notranje in zunanje trgovine. Zato se je svetovna gospodarska kriza pri ameriških farmerjih še prav posebno poznala, posebno še, ker so se tudi prejšnji odjemalci začeli zmeraj bolj avtarkizirati. Zlasti usodna in tipično ameriška plat enostranskega obdelovanja z njegovimi brezobzirnimi metodami je rastoča izžrpanost in erozija tal, kar povzroča Amerikancem neverjetne skrbi. Nekaj podobnega vidimo le v Rusiji, kjer se na račun njive širi stepa.

Naloga Rooseveltove poljedelske reformne zakonodaje je torej dvojna: 1. pod državnim vodstvom izvedena prilagoditev poljedelske produkcije na spremenjeni svetovni položaj; 2. potreba zaščite tal in prostorne politike za preprečitev nadaljnjih erozijskih oškodovanj. Rešitev teh vprašanj po zveznem zakonu je tem težja, ker nista v vseh delih USA oba kompleksa vzročno zvezana in morajo zato posamezne države v okviru zveznega zakona hoditi po lastnih potih. Doslej so v tem pogledu že mnogo naredili in so s posebnimi zakoni spojili obe strani obsežne agrarne politike, politiko cen in zaščito tal; tu omenimo posebne vrste trav in sočivja, ki preprečijo erozijo ter utrjujejo in gradijo zemljo. Pridelovalni prostor velikih enostranskih kultur hočejo zmanjšati od 300 na 270 milijonov acrov (oral) itd. Vcepljena je kal za novo razdelitev poljedelskega posestva, polna razvojne zmožnosti. S tem je podana tudi smer za nadaljnje delovanje glede ozdravitve agrarnih

razmer: razcepitev veleposestva v manjše farme in s tem v zvezi razvoj do mnogostranske kulture.

Ni čuda, da je nova agrarna politika Roosevelta zadela na najživahnejšo kritiko in na večkratno odklonilno stališče. Videli so v vseh novih odredbah v strahu pred Evropo celo agrarni kolektivizem po sovjetskoruskem zgledu. Nekateri nasprotniki so proglasili Roosevelta direktno za komunista, in to tembolj, ker je komunistični kandidat Browder spričo popolne nemožnosti lastnega uspeha izdal parolo za Roosevelta. So ljudje, ki vidijo že v ameriškem državnem delavskem zavarovanju komunizem.

Vobče se more reči sledeče: Rooseveltova politika je v izvedbi in metodi še zelo potrebna revizije, poskus kot tak pa temelji na vseskoz konstruktivnem programu, ki ne mara konjunkturalno-politične prehodne rešitve, temveč hoče reformo za dolgo dobo.

Daleč zadaj šele se kaže na obzorju vprašanje ustavne reforme. Tega vprašanja se doslej še nihče ni dotaknil. Tudi se v volivnem boju malo govori o svetovnih naziranjih, temveč le o praktičnih vprašanjih itd. Mnogo je skritega, marsikaj tli. Gre pa gotovo za odločitve, ki se morejo v svoji važnosti primerjati le z letom 1860., ko je šlo za odpravo suženjstva. Nihče si ne upa imenovati problema s pravim imenom.

*

V osvetlitev sedanjih gospodarskih razmer v USA podamo glede nekaterih panog sledeče številke:

Produkcija sirovega železa v prvih devetih letošnjih mesecih je znašala 21,600.000 ton ali 6,700.000 ton več kot lani v tem času, produkcija sirovega jekla 33,600.000 ton ali 9,600.000 ton več. V istih mesecih je odposlal jekleni trust 2,530.000 ton več izgotovljenega blaga kot leto prej. Tudi produkcija avtomobilov je bila v tej dobi s 3,328.000 kosi za 394.000 voz večja kot lani. Električne naprave imajo zelo veliko naročil; tako na primer je dobil največji električni koncern Gen. El. Co. v prvih treh letošnjih četrtletjih za 212 mil. dol. naročil ali za 53 milijonov več kot lani. Poraba sirovega kavčuka je narasla za šestino, poraba bombaža za petino. Gradbeno delovanje je zlasti glede stanovanjskih hiš močno poživljeno in je bilo v tej panogi izdanih letos že 558 milijonov dolarjev, to je 253 milijonov več kot lani v isti dobi. Nakupna moč prebivalstva se je znatno ojačila; to se vidi že iz dejstva, da je bila prodaja v nadrobni trgovini v letošnjem septembru za 21% večja kot v lanskem septembru in da je znašala skupna prodaja v mesecih januar—september 1.840 milijonov dolarjev ali 230 milijonov več kot leta 1935. Glede brezposelnosti se poroča, da je padla letos od januarja do konca septembra za 2,250.000 oseb. Dividend je bilo izplačanih v tretjem letošnjem četrtletju 861 milijonov dolarjev, lani 649 milijonov. Podobne podatke kakor navedene beremo tudi o raznih drugih panogah gospodarstva.

Dr. V. Šarabon.

GOSPODARSKI POMEN IN SMOTER REKLAME

Beseda reklama marsikomu nekoliko neprijetno zveni, ker si z njo predstavlja nekaj kriččega, manjvrednega, neprimernega ali celo nedostojnega. Kdor misli o reklamah tako, ta ne pozna njenega bistva, še manj pa njen pomen za moderno trgovino in gospodarstvo.

Beseda reklama izhaja iz besede »reclamo«, vzklikam, priporočam nekaj, kar ima vrednost. Vrednost je tista mera, katero ima kako blago za kritje določene potrebe človeka. Priporočanje se vrši z namenom, da bi se vzbudila želja po blagu, ker se ne kupuje le tisto blago, brez katerega bi kupec sicer lahko živel, ali je prodajalec znal vzbuditi pri kupcu zanj zanimanje in čut potrebe. Reklama je tedaj vzbujanje zanimanja in čuta potrebe. Reklama se vrši na različne načine, da se blago ali predmet pokaže ali da v roko (izložba, stojnica, razstava, poskušnja), ali da se priporoča s pismom ali tiskovino (pisana, tiskana ponudba, okrožnica, oglas, cenik, prospekt, plakat, itd.).

Reklama se obrača, ali na široke sloje, ali le na določene kroge ali osebe. S spajanjem raznih načinov nastajajo različne vrste reklame.

Ali bi trgovina lahko bila brez reklame?

Brez priporočanja in hvaljenja ni mogla biti trgovina niti tedaj, ko je bila še na najnižji stopnji, ko se je le zamenjavalo blago za blago. Eden je kazal in priporočal svoje blago dotičnemu, ki ga je potreboval, ta pa je imel tako blago, katero je bilo prvemu potrebno. Če bi ne kazala in priporočala eden drugemu, bi gotovo ne prišlo do zamenjave ali do kupčije.

V poznejših oblikah in dobi prometa, ko je postal denar menjalno sredstvo, je moral imeti kupec toliko denarja, da si je lahko nabavil potrebščine. Denar pa je dobil za svoje izdelke ali pridelke, katere je moral ponujati in priporočati, da je dobil za nje denar. Kdor hoče kaj prodati, mora na ta ali oni način opozoriti svojega bližnjega na svoje blago ter mu dokazati, da mu je blago ne le potrebno, ampak tudi v ceni ugodno. Brez priporočanja ali reklame bi ne bilo prodaje, bi ne bilo prometa.

Z naraščajočim medsebojnim tekmovanjem ali konkurenco raste tudi potreba reklame. Ako je blago (po mnenju kupca) obeh prodajalcev enakovredno, tedaj bo več prodal tisti, ki je bolj glasen, ki zna bolje priporočati in hvaliti svoje blago, ki vrši obsežnejšo in boljšo reklamo. Kolikor več dobrin se proizvaja in prihaja v trgovino, kolikor večji je promet in možnost prodaje, toliko obsežnejša in boljša mora biti reklama.

Napačni so teoretični ugovori, da reklama podražuje blago. Izkušnja in življenje nam daje dokaze, da je ravno nasprotno. Ne le, da reklama preživlja mnogo ljudi, kakor umetnike, oglasne zavode, tiskarne, klišarne, tovarne papirja, časopise itd., ona v resnici pocenjuje blago, ker se z njeno pomočjo večja prodaja in konzum, večja se proizvodnja in v razmerju se zmanjšujejo stroški proizvodnje in prodaje. Reklama ni le neobhodno potrebna, ampak je naravnost nedogledne koristi za moderno trgovino, narodno in zasebno gospodarstvo.

Že preprosti narodi so poznali pomen in potrebo reklame in sledove reklame najdemo v najdavnejših časih. V najnovejši dobi je reklama dosegla tak obseg, da jo ne porablja le največji trgovec in industrijalec,

ampak tudi majhen trgovec in proizvajalec, seveda vsak po svojih močeh in potrebah, pa ne le ob posameznih prilikah, nego trajno.

Kdor bi delal kar tja v en dan reklamo, brez dobro preudarjenega načrta in načina, ta bi ne imel uspeha. Reklama mora biti primerna predmetu. Prodajalec ur in zlatnine dela drugačno reklamo in najbrže tudi drugje, kakor pa prodajalec oblek. Drugačna je reklama za predmete, katere kupujejo široki in revnejši sloji in drugačna za predmete, katere kupujejo bogataši. Nespametno bi bilo priporočati predmete, pri katerih se ne zasluži, zato noben pameten trgovec ne bo delal reklame za sladkor in sol.

Nihče ne bo delal in tudi ne more narediti natančno do pare proračuna za reklamo. Biti pa mora zveza med »moram«, »morem« in »bodem«. Predvsem pa si moramo biti na jasnem, kakšen predmet hočemo uvesti, ali povečati njegovo prodajo in če se izplača. Upoštevati moramo gospodarski položaj kupcev in pa konkurenco. V dobi gospodarske bolezni, kriz, ne bomo začeli z reklamo za luksuzne predmete, ki se kupujejo le v dobrih časih. Nadzorovati moramo, kako se obnese en ali drug način reklame, da spoznamo najboljšega in najugodnejšega. Imeti moramo natančen pregled in načrt, kakšna naj bo reklama, kje in kdaj in za kakšen krog ali sloj odjemalcev, v katerem času in koliko časa.

Vsa velika podjetja so zrastle iz majhnih razmer s pomočjo reklame, kakor so propadla tudi največja in najbolj znana podjetja, ko so opustila reklamo v mnenju, da so dovolj znana in vpeljana in ne potrebujejo več reklame. Milijoni izdatkov za reklamo donajajo še več milijonov zaslužka. Brezdvomno je, da je tudi veliko žrtev reklame, toda to niso žrtve reklame kot take, ampak njih pogin je povzročila nepravilna ali nesmotrena reklama ali reklama za kak nepripraven in brezvreden predmet, ki se ni obnesel.

Kdor govori, da ne potrebuje primerne reklame, ta ne zasluži primka trgovca in tudi bo prej ali slej zmrznil. Brez reklame ni trgovine, ni prometa, ne življenja in ne večjega dobička.

Reklama je potrebna vsakemu podjetju in obratu, toda vsaka oblika ali vsak način ni pripraven za vsako podjetje.

Kdor naj presoja o načinu in vrsti reklame za svoje podjetje ali za svoj predmet, mora na vsak način poznati ne le osnovne pojme in pogoje reklame, ampak tudi vse mogoče načine in vrste reklame.

Fr. Zelenik.

NAŠE GOSPODARSTVO V JESENI LETA 1936.

Že v prejšnji številki smo pisali o dobri letini pšenice, koruze in sliv. Ta dobra letina važnih naših pridelkov je že povzročila znatno izboljšanje naše trgovinske in s tem tudi plačilne bilance. Kajti vpoštevati je treba, da smo do srede oktobra izvozili že 20.000 vagonov pšenice, za katero smo dobili v devizah okoli 300 milij. dinarjev. Narodna banka je namreč v sporazumu s finančnim ministrom odredila, da se mora pšenica in koruza, ki se izvažata iz naše države, izvažati samo za devize. Velik del našega izvoza pšenice, pa tudi koruze je šel v klirinške države, katere so potem naprej prodajale naše blago za devize in imele tako korist od tega, dočim smo mi imeli vedno večji zastoj v kliringu in radi tega vedno večje težkoče naših izvoznikov, ki niso mogli pravočasno priti do denarja.

Dobra letina tako važnih proizvodov pa bo imela še druge dobre posledice za naše gospodarstvo. Ker bodo kmetje v številnih krajih naše države dobili znatne vsote denarja za svoje pridelke, je pričakovati, da se bo tudi vprašanje kmečkih dolgov hitreje premaknilo k rešitvi. Že danes poročajo, da je radi dobre letine in uredbe o likvidaciji kmečke zaščite prišlo mnogo kmetov k denarnim zavodom in ponujajo del plačila za svoje dolgove, če zavodi pristanejo na poravnavo. Zlasti se kmetje boje, da bodo sedaj iz območja denarnih zavodov, kjer so se kolikortoliko lahko pogajali za odloge in obroke, prišli pod izterjevanje davčnih uprav, kjer bo šel postopek hitreje in z večjimi stroški za dolžnika.

Nova uredba o likvidaciji kmečkih dolgov je bila objavljena dne 27. septembra in je razlog za to iskati deloma tudi v političnih razlogih. Ker je dnevno časopisje o tej uredbi dosti pisalo in bo moralo še pisati, ker še niso izšli razni nujno potrebni pravilniki in razlage k uredbi, se nam ni treba spuščati v podrobnosti. Nova uredba prinaša dolžnikom značne olajšave, ker imajo možnost, da se jim odpisejo dolgovi do 25.000 dinarjev za 50%, dolgovi nad 25.000 pa za 30—50%, ostanek pa plačajo v 12 oz. 14 letih. Računajo, da bodo pri slovenskih denarnih zavodih znašali odpisi okoli 260 milij. din., od česar bi odpadlo na državo okoli 130 milijonov dinarjev, na denarne zavode pa prav toliko.

Poleg države nosijo glavni del bremen denarni zavodi, ki morajo polovico odpisane vsote izvesti na ta način, da te odpise odpisejo od svojih rezerv in polovice glavnice, oz. deležev. Toda rezerve za te odpise ne bodo zadostovale in poseči bo treba po glavnici, odn. deležih. Ker pa glavnice in rezerve po prečiščenih bilancah ne bodo krile polovice zneska 130 milij. dinarjev, bo padlo na državo vsaj tri četrtine odpisov.

Sama uredba o likvidaciji kmečkih dolgov ne rešuje vprašanja mobilizacije denarnih zavodov, kakor tudi ne vprašanje bodočega kmečkega kredita. Zaradi tega je pravilno, če naši denarni zavodi, zlasti pa zadrugi, zahtevajo pomoč države, da jim pomaga nositi breme odpisov kmečkih dolgov na ta način, da se zagotovi kmečkim terjatvam denarnih zavodov in pa državnim bonom primeren lombard po taki obrestni meri, da jo bodo zavodi mogli nositi. Ker je nerešeno tudi vprašanje bodočega kmečkega kredita, je zahtevati nadalje še, da država poskrbi s kreditno politiko tudi za nova sredstva za kreditiranje kmeta in za mobilizacijo denarnih zavodov. Ta sredstva, porabljena v ta namen, se bodo kaj kmalu vrnila v državno blagajno, ker bo nastopilo zopet normalno kroženje denarja in vidimo po vzgledih drugih držav, da je normalizacija razmer nastopila celo prej, kot se je splošno pričakovalo. Čas je, da se ta vprašanja čimprej uredi, kajti čim dalj časa odlašamo, tem večja sredstva bodo potrebna v ta namen.

Po pogajanjih v mesecu septembru je bil dne 26. septembra v Rimu podpisan nov trgovinski sporazum z Italijo. Na ta sporazum so naši gospodarski krogi že dolgo čakali ter si od njega obetali obnovo gospodarskih odnošajev z Italijo, ki so bili pred sankcijami dovolj živahni. Seveda pa so morali vedeti, da se nikdar ne bodo več povrnilo časi tako prostega prometa z Italijo kot so bili prej. To je bilo razumljivo radi velikih izprememb v Italiji, pa tudi v naši trgovinski politiki se je marsikaj izpremenilo. Novi sporazum z Italijo je stopil v veljavo dne 1. oktobra in je bila doslej objavljena uredba o trgovinskem sporazumu med Jugoslavijo in Italijo radi ureditve njunih trgovinskih izmenjav in plačil, ki so z le-temi v zvezi. Ta objavljena ureditev ne prinaša drugega zaenkrat kot obnovo kliringa med našo državo in Italijo, samo na drugi podlagi kot prej. Predmet posebnega sporazuma je likvidacija našega starega aktivnega klirinškega salda z Italijo. Ta saldo nameravamo izravnati na polovico z državnimi nabavami v Italiji, 10 milij. bi se porabilo za naš turistični promet z Italijo, ki je bil svoječasno zelo znan, ostanek pa bi se kril z italijanskimi terjatvami finančnega značaja v Jugoslaviji, saj je znano, kako je udeležen italijanski kapital v naših bankah, zavarovalstvu itd.

Poleg tega je naša Narodna banka tudi z 11. oktobrom uveljavila nov klirinški obračunski tečaj, ki znaša fiksno 228.83 din za 100 lir. Ta novi tečaj je bil potreben tudi radi tega, ker je bila ta mesec izvedena devalvacija italijanske lire.

Vkljub temu da so potekali že več kot trije tedni od uveljavljenja sporazuma, se vendar še ni začela trgovina med obema državama v znatni meri. Edino, kar čujemo zadnje čase, je, da se je začel izvoz živine v Italijo. Toda naš najvažnejši predmet, na katerem smo najbolj zainteresirani, to je les, še ne gre v Italijo. Naše lesno gospodarstvo upravičeno zahteva, da se novi italijanski kontingenti za les dodelijo edino Sloveniji in Gorskemu kotarju, kajti ti dve pokrajini sta najbolj trpeli radi sankcij in nista mogli najti nadomestila za italijanski trg na drugih tržiščih, kot je to uspelo državnim podjetjem in bosanski industriji. To velja za mehki les. Za trdi les pa je znano, da sploh ni preživljal take krize kot mehki in da je zlahka našel nadomestila v drugih državah za izgubljeni italijanski trg.

Naša trgovina z Nemčijo je meseca oktobra deloma zastala. Imamo z Nemci veliko težav, med njimi zlasti vprašanje ureditve razmeroma visokega našega aktivnega salda, vprašanje tečaja nemških čekov na naših borzah, naših izvoznih kontingentov itd. Zaradi tega je odpotovala naša delegacija pod vodstvom pomočnika zunanjega ministra dr. Pilje na sestanek mešane jugoslovansko-nemške komisije, ki se je začel dne 10. oktobra v Dresdenu, pa je bil tam zaključen 20. t. m. Po izjavi vodje naše delegacije je bilo na tem sestanku rešeno mnogo spornih vprašanj med našo državo in Nemčijo, in je radi tega pričakovati, da se bo trgovinski promet med obema državama razvijal še ugodneje kot doslej.

Nadalje smo sklenili nov trgovinski sporazum s Holandijo, kjer je urejen tudi plačilni promet med obema državama. Pričakovati je, da se bodo še ta mesec začela pogajanja tudi z Madjarsko in Anglijo, vrše pa se že pogajanja s Turčijo.

Tudi v kliringu s Češkoslovaško je bil določen nov fiksni tečaj za krono, in sicer 151.34 dinarjev za 100 čeških kron. Ta klirinški tečaj velja od 11. oktobra dalje.

V korist našim izvoznikom, ki so imeli znatne terjatve v državah z devalvirano valuto, kot v Franciji, Švici in Češkoslovaški, je Narodna banka odredila, da morajo uvozniki pred določenim terminom plačati polovico svojih obveznosti po prejšnji pariteti, polovico pa po novi relaciji. Za francoski in švicarski kliring velja ta način vplačevanj od 5. oktobra dalje. V češkem kliringu pa velja določilo Narodne banke, da mora vsak uvoznik plačati polovico uvoza po prejšnji pariteti, polovico pa po novi, za blago, uvoženo v Jugoslavijo pred 12. oktobrom. Sploh je prišlo s Čehi do spora glede izplačil po stari ali novi pariteti in je zaradi tega odpotovala posebna češka delegacija v Beograd, da uredi to vprašanje.

Za položaj na našem denarnem in kapitalnem trgu je nadalje značilno, da je posojilo mestne občine Ljubljanske, ki je bilo razpisano 10. oktobra, pa je bil določen emisijski rok do 10. novembra, v znesku 20 milijonov din tega dne, ko to pišem, že podpisano, od tega četrtina ali petina v gotovini. To je vsekakor ugodno znamenje za konsolidacijo razmer pri nas in nas navdaja z zaupanjem v nadaljnji razvoj našega gospodarstva, posebej pa v smeri mobilizacije naših denarnih zavodov.

V zakonodajnem delu nam je omeniti, da je izšla dne 8. septembra uredba z zakonsko močjo o utesnitvi odsvojevanja nepremične imovine v območju apelacijskega sodišča v Ljubljani. Ta uredba ima namen, preprečevati spekulativne namene tujcev z našo zemljo in hoče predvsem ohraniti našo zemljo našemu kmetu. Nadalje je 10. septembra izšla uredba o vzdrževanju narodnih šol, ki prenaša velik del stroškov na banovine od šolskih in krajevnih občin.

Nadalje je izšla 13. oktobra uredba o obveznem odkupu bombaža, ki ima namen, dvigniti našo domačo produkcijo bombaža. 20. oktobra je izšla slična uredba o pospeševanju svilarstva. Nadalje se nam po uredbi od 22. oktobra obeta povečanje telefonske centrale v Ljubljani. Poštni minister je pooblaščen, izdati za povečanje central v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani 55 milij. din, katere bo najbrže dobil kreditirane od nemških dobaviteljev, saj kar se tiče nabave aparatov.

Objavljeni so statistični podatki o državnih finančah za računsko leto 1935/36, ki se je začelo 1. aprila 1935, pa je trajalo do 31. marca 1936. Državni dohodki so znašali (v milij. din):

	proračun	faktični doh.
1934/1935	6.914.35	6.698.1
1935/1936	6.930.3	6.950.4
1936/1937 5 mes.	4.301.5	3.908.2

Prvikrat po daljši dobi let so faktični dohodki preseglj proračunane, kar je za razvoj državnih financ ugodno znamenje.

Izdatki pa so znašali

	proračun	fakt. izdatki
1934/1935	6.960.9	6.319.0
1935/1936	7.051.5	6.549.2
1936/1937 5 mesecev	4.301.5	3.343.3

Za naše gospodarstvo je važno, da bodo na dražbi prodane 6.25 % obveznice posojila monopolske uprave v znesku 22 milj. dolarjev, katero je monopolska uprava najela leta 1928. in zanj dala vžigalični monopol Švedom. Ta dražba bo 27. oktobra ter znaša izključna cena 13 % ali 2,860.000 dolarjev v gotovini. Nizka izključna cena je v zvezi z dejstvom, da za to posojilo ne transferiramo obresti in amortizacije že od konca leta 1932.

Ljubljana, 23. oktobra 1936.

D. P.

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI

Govorimo o svetovnih blagovnih trgih v začetku oktobra, tedaj ko so razvrednotile svojo valuto Francija, Švica in Holandija. To razvrednotenje je povzročilo na mednarodnih sirovinskih trgih v začetku nesigurnost v oblikovanju cen in opreznost v kupčiji, kar se je pa kmalu poleglo. Globljih pretresljajev ni bilo. Za živahnejšo kupčijo je bilo merodajno zlasti poživiljenje na raznih blagovnih trgih, pri čemer so bili v ospredju nakupnega zanimanja trgi pšenice, bombaža, kavčuka in večina kovinskih trgov. Zlasti je igralo vlogo upanje na gospodarski razmah v deželah, ki so pripadale doslej zlatemu bloku. Tudi pospešenje angleškega obo-roževanja ter napredujoča gospodarska ozdravitev v USA sta momenta, ki so za stalne mednarodne sestave cen velikega pomena. V tej zvezi moramo omeniti neko tendenco kopičenja zalog v glavnih konsumnih deželah, ki jo moremo opazovati glede na politično napetost na vsem svetu in ki se nanaša zlasti na pšenico, volno, lan, konopljo, bombaž, kavčuk ter na kovine.

V septembru se je kolebanje cen bodisi v navzgori kot v navzdolni smeri gibalo v ozkih mejah. Zboljšanje cen je nekoliko prevladovalo, tako pri žitu in kovinah, a je le redkokje doseglo 5 odstotkov in nekaj čez. Bolj slaba sta bila kava in sladkor, a tudi ne v veliki izmeri. V kolikor se bo vsled novih vrednotnih odredb pojavil pritisk na cene, bo dobil najbrž protiutež v navzgor obrnjenem razvoju svetovne porabe.

Na svetovnem trgu žita so se odlikovale zlasti kanadske pšenične cene po veliki trdnosti; v prvi vrsti so kupovali Angleži in Italijani. Prevladuje vtis, da bodo konsumne dežele letos več in prej nakupile kot lani. Glej zgoraj. Od valutnega razvoja ne pričakujejo močnejšega vpliva na cene. — Nenavaden pojav je bil padec na evropskem trgu sirovega masla v drugi septembrovi polovici; vzrok so bile poleg

drugega ugodne produkcijske razmere v Avstraliji. Ker bo produkcija sedaj vobče ponehala in ker so angleške zaloge manjše kot so bile lani, si bo trg kmalu opomogel. — Kako težak je položaj na trgu kave, se vidi najbolj iz dejstva, da je vstopila Brazilija v novo leto pridelka z zalogami v višini ca 20 milijonov vreč in je od novega pridelka pričakovati 22 do 23 milijonov vreč, dočim se more računati le s prodajo 15 milijonov vreč. Samo z uničevanjem kave se nikdar ne bo mogla kriza rešiti. — Trg sladkorja je bil slab in brez razpoloženja, k čemur je deloma pripomogla tudi angleška subvencijska politika. — Ameriške cene bombaža so se po opetovanem kolebanju na koncu septembra nekoliko popravile in je prišlo prvič zopet do zaključka dolgoročnih kupcij. — Džuta se drži približno na doseženi višini. Novi indijski pridelok se ceni na približno 10 milijonov bal, ker ne glede na obstoječe zaloge nekako odgovarja višini letne porabe. — Med Japonsko in Avstralijo doslej še ni prišlo do sporazuma glede volne. Če Japonska tudi v bodočih mesecih ne bo kupovala, se bo morala ponudba znatno omejiti. — Surova svila je bila nestalna, a v bistvu malo spremenjena. Kot opora se je izkazalo, da so zaloge tako nizke kot v začetku leta 1930 in da dohajajo japonskemu trgu redna naročila iz USA.

Na trgu kovin je vladalo veliko zanimanje zlasti za baker, ki je prav tako kot svinec prišel v ceni za deset odstotkov nad ceno v začetku leta. V zadnjih osmih mesecih so se svetovne zaloge zelo zmanjšale in so zato restrikcijo produkcije zrahljali. Cena bakra je rasla tudi v oktobru. — Narasla je tudi cena cina in svinca, in sicer prav izdatno, dočim je položaj na trgu cinka precej nepregleden. — Platina ni mogla nadaljevati pričetega rekordnega dviganja; v prvi polovici leta je bila produkcija prevelika in zato tudi ponudba čezmerna. — Srebro je na koncu oktobra pričelo padati.

Tendenca kavčukovega trga je bila nalahno poživljena. Kvotnih sprememb ni bilo. Sedaj odbor čaka, če bo imelo razvrednotenje valut kakšne slabe posledice za kavčukov trg. Če se to ne bo zgodilo in če bodo ostale zaloge tako majhne kot so sedaj, bo odbor predlagal nadaljnje zrahljanje kvote za 5 odstotkov.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	Začetek avgusta 1936	Začetek sept. 1936	Začetek okt. 1936
Pšenica	Chicago	112.36	108.75	113.75
RŽ	Chicago	80.90	80.25	81.50
Kava	New York	7.90	8.00	7.50
Sladkor	New York	2.74	2.73	2.48
Sirovo maslo	Kopenhagen	2.25	2.27	2.20
Bombaž	New York	12.89	12.05	12.48
Džuta	London	17.25	17.25	17.19
Volna	Bradford	32.50	32.50	31.50
Lan	Leningrad	41.50	43.—	43.—
Baker	New York	9.22	8.56	9.55
Cin	New York	42.75	42.87	45.75
Svinec	London	16.75	17.12	18.19
Cink	London	13.87	13.44	13.81
Srebro	London	19.44	19.69	20.06
Kavčuk	London	7.68	7.68	7.87

Žir.

SVETOVNA TRGOVINA V PRVI POLOVICI 1936

Promet v mednarodni blagovni izmenjavi se v drugem letošnjem četrtletju v primeri s prvim ni skoraj nič spremenil; a že obstojanje na doseženi točki pomeni v sedanjih razmerah nekakšen napredek. Seveda se pa ta napredek giblje še zmeraj v skromnih mejah; kajti po vrednosti je bil promet drugega letošnjega četrtletja v primeri z istim lanskim četrtletjem sicer za 7% večji, po obsegu pa le za 1'2%. Na pomnoženi svetovni trgovini so bile udeležene v prvi vrsti izvenevropske države. kojih izvoz je v imenovani dobi narasel za 12%. Čeprav je to v prvi vrsti posledica višjih cen, so vendar tudi množine precej narasle. Najbolj je narasel izvoz v USA, v Kanadi, Britanski Indiji, Mandžutikue in Novi Zelandiji. Tudi v izvozu so izvenevropske dežele pred evropskimi, v prvi vrsti zopet USA. Tu v USA izkazuje trgovska bilanca mesecev april—junij prvič previšek uvoza.

V evropskih deželah — v celoti — se je uvoz bolj pomnožil kot izvoz. Pri tem je pa imelo prvo besedo zvišanje cen. Po obsegu lanski uvoz menda ni bil dosežen, zlasti ne pri fabrikatih; po vrednosti je pa narasel uvoz najbolj v Veliki Britaniji in zatem v precejšnji razdalji v Franciji. Tudi druge države so izkazale večji uvoz; izjeme so bile le Jugoslavija, Švica, Španija in Italija. Izvoz evropskih držav izkazuje le majhne vrednostne spremembe. Obseg je nazadoval. Zlasti živila in sirovine so se v manjši meri izvažale kot lani, dočim je izvoz fabrikatov še celó nekoliko narasel. V evropskih državah so ovire v mednarodni blagovni izmenjavi še narasle. Pripomogli k temu so posredno ali neposredno štrajkovni nemiri v Franciji in Belgiji, dogodki v Španiji in sankcije proti Italiji. Zelo je padel izvoz zlasti v Italiji, Franciji, Rusiji, Jugoslaviji in Bolgariji; tudi Velika Britanija, Nizozemska in Češkoslovaška se niso v obsegu izvoza obdržale na lanskj višini.

LETOŠNJA SLADKORNA PRODUKCIJA

Slišali so se glasovi, da bo Anglija še v tekočem letu sklicala mednarodno sladkorno konferenco, ki naj bi na novo določila produkcijske kvote itd. Sedaj poročajo, da je neugodni politični položaj sklicanje konference onemogočil in so se le dežele britanskega imperija domenile glede skupnega nastopa na kakšni bodoči konferenci. — Kuba je producirala letos 2,590.000 ton sladkorja; v bodočem letu hoče dvigniti produkcijo na 3 milijone ton, kar še zmeraj ni toliko, kolikor je bilo v letih pred mednarodnimi dogovori. — Mednarodna Zveza za sladkorno statistiko se je v drugi oktobrovi polovici pri svojih članicah informirala o zaključkih pridelka sladkorne pese ter o izgledih za sladkorne produkcijo. V poročilu se med drugim ugotavlja, da je bil razvoj pese vobče zelo ugoden in zadovoljiv, da so pa prevelike padavine imele za posledico zmanjšanje sladkorne vsebine. V deželah mednarodne zveze pričakujejo za ca 1,308.000 ton več sladkorne pese kot lani, to je za 4'87% več; a sladkorja bo iz omenjenega vzroka le 108.000 ton ali

2'42% več kot lani. V Jugoslaviji na primer je donos sladkorne pese narasel od ca 585.00 na 642.000 ton, a produkcija sladkorja bo najbrž za ca 2% manjša in bo padla od ca 90.000 na 88.000 ton.

Tu priobčamo seznam, pri čemer izpustimo absolutne številke za lansko leto; saj so izražene v plusih in minusih.

Dežela	Pridelek pese 1936 v tonah	Proti lan- skemu letu v %	Produkcija sladkorja v tonah 1936	Proti lan- skemu letu v %
Češkoslovaška	4,045.528	+ 20.71	690.383	+ 20.97
Nemčija	10,583.146	+ 7.37	1,733.934	+ 3.58
Poljska	2,466.000	- 0.73	435.000	- 2.16
Ogrska	860.000	+ 24.82	129.000	+ 10.29
Belgija	1,700.000	+ 6.92	251.991	+ 4.90
Jugoslavija	642.000	+ 9.78	88.100	- 1.91
Avstrija	886.392	- 22.72	150.287	- 27.00
Italija	2,300.000	+ 9.05	334.000	+ 15.74
Rumunija	520.000	- 32.90	78.300	- 41.82
Danska	1,250.000	- 18.56	210.000	- 14.22
Švedska	1,899.000	+ 3.16	295.000	+ 0.17
Irska	625.000	+ 9.23	97.000	+ 8.99
Turčija	400.000	+ 19.74	68.000	+ 14.31
Skupaj	28,177.066	+ 4.87	4,560.995	+ 2.42

V vsakem oziru je zelo nazadovala Danska, še bolj Avstrija in najbolj Romunija, ki bo imela letos skoraj za polovico manj sladkorja kot lani (78.300 proti 134.573 tonam). Češkoslovaška zaznamuje v obeh ozirih znatno okrepitev, Turčija se osamosvaja itd. Niso v tej statistiki upoštevane Rusija, Švica, Španska itd. — Število delujočih tovarn se v navedenih deželah navaja s 547, isto kot prej; na novo sta prišli zraven po ena tovarna v Belgiji in Turčiji, dočim dve tovarni v bodoči kampanji ne bosta več delali, ena v Poljski, druga v Nemčiji. — Znana sladkorna statistika Licht in Mikusch pa pričakujeta večjo sladkorno produkcijo kot je zgoraj navedeno, od 4,700.000 do 4.800.000 ton.

T O I N O N O

Darila

V počastitev spomina blagopokojnega gospoda Janko Češnika, trgovca v Ljubljani, je daroval gospod Veličan Volk Din 500.— v podporni sklad Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani. Prišerna hvala!

Letošnji učni tečaji Trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani so se pričeli kakor običajno sredi oktobra. Pouk se vrši v prostorih Državne trgovske akademije na Bleiweisovi cesti. Poučuje se laščina, nemščina in slovenska stenografija. Obisk je jako številen in jasno

dokazuje, koliko je zanimanja za jezike naših sosedov in za slovensko stenografijo. Laščina in nemščina se poučujeta v dveh tečajih, v nižjem tečaju za začetnike in v višjem tečaju za take obiskovalce, ki žele svoje znanje izpopolniti. Število vseh obiskovalcev znaša 180.

Rib v Jugoslaviji nalovijo na leto okoli 7 milijonov kg — morskimi mrežami — proti 40 milj. kg v Grčiji in 100 milj. kg v Italiji. Poleg tega ima Jugoslavija sladkovodno gojitev rib (ribnjake) v izmeri 10.000 katastralnih oral in z letno produkcijo ca. 2,500.000 kg. Skupno torej okoli 9,500.000 kg.

Gospodarska pogajanja med Jugoslavijo in Nemčijo.

Dobro je, da slišimo tudi nemški glas. Tako beremo v hamburškem »Wirtschaftsdienst« med drugim sledeče:

10. oktobra so se sestali v Dresdenu nemški in jugoslovanski delegati na konferenci, da se posvetujejo o tekočih vprašanih trgovskega prometa med obema državama. Zadnja konferenca se je vršila v marcu v Zagrebu, a nad njo je visel kot Damoklejev meč še stari klirinški blok v svoji polni teži. V zadnjih letih je bila trgovina Nemčije z Jugoslavijo močno pasivna, k čemur je prišla še pasivnost v tujskem prometu. Ob prehodu leta 1935 na 1936 je imela Nemčija v preračunjevalnem prometu z Jugoslavijo pasivni saldo v znesku več kot 400 mil. din. Na podlagi tedanjega dogovora se je začel nemški pasivni saldo manjšati in je postala nemška trgovska bilanca v prometu z Jugoslavijo aktivna. Obratno je pa Nemčija danes najboljša odjemalka jugoslovansekega blaga in je na izvozu Jugoslavija udeležena s 24 odstotki. — Pridenemo par številke — nemških — o trgovini med Jugoslavijo in Nemčijo (v milijonih mark):

Uvoz v Nemčijo		
	1935	1936
1. četrletje	15.3	19.9
2. četrletje	13.8	13.4
julij—avgust	7.6	13.2

Izvoz iz Nemčije		
	1935	1936
1. četrletje	7.1	13.3
2. četrletje	9.5	18.4
julij—avgust	6.0	14.2

Saldo za Nemčijo		
	1935	1936
1. četrletje	-8.2	-6.6
2. četrletje	-4.3	+5.0
julij—avgust	-1.6	+1.0

Vidimo, da se je prejšnja nemška pasivnost pričela letos pretvarjati v aktivnost.

Brezposelnost. Mednarodna trgovska zbornica je razposlala vprašalne pole glede zveze med večjo industrijsko produkcijo in padanjem brezposelnosti v najvažnejših industrijskih državah. Kot podloga sta služili prvi polletji 1935 in 1936. Na podlagi nabranih podatkov je brezposelnost razmeroma najbolj padla v Belgiji; v istem času, ko se je industrijska delavnost dvignila za 7.4%, je brezposelnost padla za 29.5%. V Nem-

čiji in v USA je industrijska produkcija skoraj enako narasla, za 12.3 in 12.2%; prvi tem je pa padla brezposelnost v Nemčiji za 19.1%, v USA pa samo za 5.7%. V Veliki Britaniji zaznamujemo 9.8 odstotno naraščanje industrijske produkcije in 10.75 odstoten padec brezposelnosti. V Franciji se brezposelnost sploh ni tako zelo javila kot v drugih deželah, ker je kriza tam v svojih ostrejših oblikah nastopila mnogo pozneje kot sicer; zato tudi brezposelnost v omenjeni dobi ni mogla tako zelo pasti kot drugod in je bil njen padec samo 1.4 odstoten, dočim je narasla industrijska produkcija za 7.5%. V Švedski je naraslo industrijsko delo za 7%, brezposelnost je padla za 10.2%; odnosni številki za Japonsko sta 4.6 in 10%. Zaradi boljšega pregleda podamo še skupni seznam:

	Dvig industrijske produkcije v %	Padec brezposelnosti v %
Belgija	7.4	29.5
Nemčija	12.3	19.1
USA	12.2	5.7
Vel. Britanija	9.8	10.75
Francija	7.5	1.4
Švedska	7.0	10.2
Japonska	4.6	10.0

Svetovna produkcija železa in jekla

V prvih osmih letošnjih mesecih se je odstotna udeležba glavnih železnih in jeklenih produkcijskih dežel napram prejšnjima dvema letoma nekoliko spremenila. Nemčija (s Posaarjem) je producirala letos 18.8% vsega sirovega železa (lani v istih mesecih 17.8%, predlanskim 17.1%), Francija 7.3 (8.0 in 9.9), Belgija 3.8 (4.2 in 4.8), Luksemburg 2.2 (2.6 in 3.3), Anglija 9.0 (9.0 in 9.9), Rusija 16.7 (17.0 in 17.1), U. S. A. 33.1 (30.0 in 26.7), Japonska 3.3 (3.8 in 3.8). Glede svetovne produkcije sirovega jekla so odstotne številke sledeče: Nemčija 16.4% (16.9 in 17.1), Francija 5.8 (6.5 in 7.7), Belgija 2.8 (3.1 in 3.6), Luksemburg 1.6 (1.9 in 3.1), Anglija 10.2 (10.3 in 11.2), Rusija 13.6 (12.8 in 11.9), U. S. A. 38.2 (35.8 in 32.9), Japonska 4.2 (4.6 in 4.7). Vidimo zlasti velik napredek v ameriških U. S. A., ki so prišle v železu na tretjino svetovne produkcije in se bližajo v jeklu dvema petinama. — V An-

gliji je dosegla produkcija jekla v letošnjem septembru rekordno višino 1.030.000 ton (avgust 872.000 ton, lanski september 855.000 ton, mesečna povprečnost leta 1934. 737.000 ton). Angleški plavži imajo vedno več dela, oborožitveni program obeta tudi za prihodnje mesece izredno dobro zaposlitev: nove tovarne, garaže, delavnice, železna industrija, plovba, vse to prihaja v vedno večji izmeri v poštev.

Tudi Japonska ima težave

V Tokio se je vršila konferenca japonskih gospodarskih voditeljev, ki so se je udeležili zunanji minister, minister za trgovino in industrijo, finančni minister, guverner Japonske banke, predsednik paroplovne družbe Nipon Jušen Kaiša, predsedniki trg. zbornic ter direktorji velikih bank. Konferenca je obravnavala oblikovanje japonske zunanje trgovine, ki povzroča Japoncem velike skrbi. Vsled poostrene konkurence med trgovci in industriji ter vsled naraščanja sirovinskih cen zadeva izvoz na resne težkoče. Zlasti huda je konkurenca med japonskimi družbami umetne svile, ki so v zadnjem času obšle znane zunanjetrgovske trdnice in ki so začele prodajati inozemstvu direktno ter so tako ogrozile gospodarstvenost raznih zadevnih podjetij. Se bolj resna zadeva so naraščajoča trgovska otežkočenja. V preteklem letu so bile v 24 slučajih carine proti japonskemu blagu zvišane in v 21 slučajih je bil uvoz japonskih industrijskih izdelkov kontingentiran. Izvoz bombaževga in umetnosvilnega blaga je trpel v vprav katastrofalni izmeri. Zato so omejili produkcijo bombaževga blaga za 26%, produkcijo umetne svile za več kot 30%. Tudi v mnogih drugih fabrikatih se pričakuje padec produkcije. Najhujše so bile pritožbe proti težkočam, ki jih dela japonski zunanji trgovini angleška vlada. Konferenca je smatrala za potrebno, da se po ruskem zgledu zunanja trgovina monopolizira ter da se ustanovi nekakšen generalni štab za zunanjo trgovino.

Evropa se bolje hrani

Prehranitveni odsek pri Društvu narodov je priobčil pred dvema mesecema zanimivo statistiko, iz katere posnamemo, da konsumirajo Evropejci po vojski več zelenjade in sadja ter boljše vrste mesa kot pred vojsko. Padel je pa konsum vina, piva in kruha. Angleži imajo po vojski dosti večji tek kot prej; v letih 1909 do 1913 je požiil

na primer Anglež na leto 110 kg sadja, leta 1934. pa 220 kg, zelenjave 120 in 320 kg, sirovega masla 32 in 300 kg!, sira 14 in 270 kg!, sladkorja 140 in 235 kg, jajec 104 in 146 kosov. Nasprotno je pa pojedel Anglež pred vojsko povprečno 400 kg krompirja na leto, leta 1934. pa samo še 200 kg, torej krompirja manj kot sladkorja ali sira ali sirovega masla. Konsum mesa je padel od 260 na 200 kg in je bil s tem enak konsumu krompirja, konsum pšenične moke je pa padel celo od 420 na 180 kg, torej pod konsum sadja, zelenjave, sirovega masla, sira, sladkorja, krompirja in mesa. O Belgijcih nam pravi statistika, da jedó v zadnjih letih šestkrat toliko banan kot prej. Škoda, da nismo mogli dobiti statistike za druge države. Vsekakor se je pa življenjski standard po vojski povsod zelo dvignil; ni nam treba hoditi daleč in pogledjmo samo doma, kako je bilo prej in kako je sedaj, kaj smo jedli prej in kaj jemo sedaj itd. Kdo od nas se je hodil pred vojsko v Dalmacijo kopati!

Ford Motor Co. je izdelala v preteklem letu 1.336.000 motornih vozil proti 855.000 v l. 1934., kar znači 481.000 avtomobilov ali 56% več. Letos produkcija še kar naprej narašča.

Angleška družba Woolworth, ustanovljena po zgledu znane istoimenske ameriške družbe, je razdelila za preteklo leto 80 odstotno dividendo plus bon za 20%. Čisti dobiček je znašal 5.300.000 funtov, leto prej 4.880.000 funtov.

Izvoz hmelja iz Češkoslovaške je bil v preteklem letu za skoraj 24 odstotkov manjši kot v letu prej; eksportirali so samo nekaj nad 98.000 stotov. Vrednost izvoženega hmelja je padla za 55.6 na 176.2 mil. Kč.

Industrija usnja v Češkoslovaški je izredno dobro zaposlena, bolj kot v vseh zadnjih šestih letih. Kriza v tej industriji je dosegla višek leta 1933, in je bilo tedaj 65% vseh organiziranih delavcev brez posla. Leta 1934 je padlo število brezposelnih na 56% in lani na 40%. Največje poživljenje je prineslo tekoče leto, ki izkazuje v prvi polovici le še 16% brezposelnih, v jenskih mesecih pa samo še 10%. V marsikakšnem izdelku primanjkuje kvalificiranih delavcev že več tednov. Prezreti pa se ne sme dejstvo, da je poživljenje po večini posledica javnih dobav.

Vinogradništvo v Češkoslovaški se je tako razvilo, da preti našemu izvozu izguba še tistega majhnega kontingenta, ki ga še eksportiramo. Na nekem zborovanju je dejal poljedelski minister dr. Zadina, da je v Češkoslovaški okoli 25.000 hektarjev vinogradov, ki predstavljajo vrednost 2 milijardi Kč in ki dajo na leto povprečno 500.000 hl vina. 90% vseh vinogradov je v rokah malih posestnikov. Domačo potrebo moremo mi sami skoraj popolnoma kriti, kvaliteta naših naravnih vin je odlična in enaka inozemskim vrstam; zato uvoz vina iz inozemstva ni več potreben.

Petrolej. Po zanesljivih ameriških podatkih znašajo svetovne zaloge sirovega petroleja, v sredi oktobra t. l. 22 milijard sodčkov, od koje vsote pride na USA 10.600 milijonov, na Irak 9500, na Rusijo 2800 itd. V preteklem letu je znašala svetovna produkcija sirovega petroleja 1690 milijonov sodčkov, od česar je prišlo na USA 1024 milijonov. Vidimo, kako so se razne države s petrolejem založile.

Zunanja trgovina Nemčije za prvih devet mesecev se je zaključila z aktivnim saldrom 320 milijonov mark.

Gospodarska aktiviteta v USA je prvič po vojski dosegla predvojno višino. Če vzamemo kot predvojni indeks 100, je zaključil teden, končan 10. oktobra t. l., z indeksom 100.3.

Svetovna produkcija avtomobilov v prvi letošnji polovici je izkazana s 3.200.000 avtomobili proti 2.825.000 v isti lanskoli dobi; to je za 13.3% več. USA so producirale 77.7% vseh avtomobilov, Anglija 7.9%, Nemčija 4.7% itd. Najbolj je narasla produkcija v Rusiji, in sicer za 87.3%, za njo pride Nemčija 24.9, nato Anglija 15.6, USA 12.3, Francija 9 itd. Kanadska produkcija je padla za 4.8%.

Sporazum živega srebra, ki sta ga bila sklenili Italija in Španija in ki se je v zadnjih letih prav dobro obnesel, je Španija s 1. okt. t. l. odpovedala. Kot vzrok navaja madriška vlada, da si je Italija v letih sporazuma pridobila bistveno večjo udeležbo na svetovnem trgu kot je bilo dogovorjeno. Tako na primer je dobila lani Nemčija 40% svoje potrebe na živem srebru iz Italije, 60% pa iz Španije; letos se je pa

razmerje direktno obrnilo in je dobila 63% iz Italije in le 37% iz Španije. Nova vlada bo morala vsekakor zopet iskati sporazuma z Italijo.

Produksijsko kvoto bakra so zvišali v Londonu od 80 na 85%, in sicer s takojšnjo veljavnostjo. Zvišanje ni prišlo nepričakovano. Mislijo, da se bo večja produkcija lahko prodala, če bo trajalo povpraševanje v dosedanji izmeri naprej.

Zlata v Zedinjenih državah se je vsled močnega dotoka v zadnjih mesecih že toliko nakopičilo, da znašajo zlata zaloge sedaj že več kot 11 milijard dolarjev; to je več kot polovica vseh vidnih svetovnih zlatih zalog, ki jih cenijo na 21.875 milijonov dolarjev.

Pridelek bombaža v Zedinjenih državah, ki bo prišel v seziji 1936/37 na trg, cenijo na 18.100.000 bal, kar je le za malenkost manj kot leto prej.

Nemških tvrdk, ki delujejo v eksportni trgovini, je okoli 60.000.

Lanú hoče eksportirati Rusija letos le 30% svojega pridelka in bo zato na svetovnem trgu na razpolago le 30.000 ton (lani 45.000). To žene cene navzgor. Pomnoženo pridelovalno ozemlje v Zahodni Evropi tega dejstva ne bo izpremenilo; kajti v letu 1935/36 je onih 45.000 ton že komaj krilo porabo. Velike trgovske tvrde so ob poročilu majhnega ruskega eksporta cene že zvišale.

Ameriška petrolejska družba Standard Oil of New Jersey bo izplačala za tekoče leto najbrž 4 dolarsko dividendo za delnico proti 2.34 dol za leto 1935. To zvišanje dividende smatrajo le za delni znak zboljšanja ameriške konjunktore, ki se kljub nekaterim neuspehom javlja tudi v drugih panogah.

V Švedski je samo še 30.000 brezposelnih, kar je de facto nič.

Sovjeti bodo kupili v Angliji

v drugi letošnji polovici in v prvi polovici prihodnjega leta po posebni pogodbi za 10 milijonov funtov blaga, v prvi vrsti stroje. Kljub vsem naporom domača ruska industrija še ne zmore vsega, ker je ruski trg vendarle preogromen.